

OBWÓD PÓŁNOCNY ZWIĄZKU OBRONY KRESÓW ZACHODNICH
w Białymstoku, ul. Kilińskiego 16, telefon 8-45.

NAJPILNIEJSZE POTRZEBY
gospodarcze i kulturalne pięciu powiatów Województwa
Białostockiego na pograniczu mazurskiem.

(Memorjał).

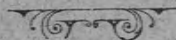

Rok 1929.

Nakładem Obwodu Północnego Z. O. K. Z. w Białymstoku.

T R E Ś Ć.

	Strona.
Uwagi ogólne	4
Kwestja polaków pod zaborem pruskim.	6
Dobór personalny urzędników państwowych i samorządowych	6
Walka z przemytnictwem	7
Agencje pocztowe po wsiach	7
Wagony kolejowe	7
Unormowanie ruchu autobusowego	8
Wyszynki napojów alkoholowych	8
Apteczki	8
Drogi gminne	8
Wycieczki Mazurów do Polski i ludności polskiej na Mazury	9
Domy mazurskie	9
Opieka społeczna	9
Szkolnictwo powszechne	9
„ zawodowe	11
Gimnazjum w Ostrołęce	11
Oświata pozaszkolna	12
Wychowanie dorastającej młodzieży	13
Gmach Starostwa w Kolnie	15
Potrzeby gospodarcze	
Rolnictwo	15
Spółdzielczość	16
Przemysł, rzemiosło	17
Odbudowa budynków zniszczonych podczas wojny	18
Budowa linii kolejowych	18
Kredyty dla samorządu	18
Uwagi końcowe	19

OBWÓD PÓŁNOCNY ZWIĄZKU OBRONY KRESÓW ZACHODNICH
w Białymstoku, ul. Kilińskiego 16, telefon 8-45.

NAJPILNIEJSZE POTRZEBY

gospodarcze i kulturalne pięciu powiatów Województwa
Białostockiego na pograniczu mazurskiem.

(Memorjał).

Rok 1929.

Nakładem Obwodu Północnego Z. O. K. Z. w Białymstoku.

Sytuacja polityczna na tle zagadnienia polsko-niemieckiego uległa od roku 1925 zasadniczemu przeobrażeniu. O ile przedtem Niemcy w Polsce głosili hasło wytrwania, usiłując po wyzwoleniu z pod ich panowania części ziem zachodnich, powstrzymać rozwój defetyzmu niemieckiego, powodującego masową likwidację niemieckich warsztatów pracy gospodarczo-politycznej w Polsce—o tyle w latach następnych, organizacje niemieckie zarówno w obrębie Państwa Polskiego, jak i Rzeszy Niemieckiej rzucają hasło rewindykacji i ofensywy. Województwo Białostockie na terenie 5-ciu powiatów graniczy z Prusami Wschodnimi. Z tego też powodu Zarząd Obwodu Północnego Związku Obrony Kresów Zachodnich w Białymstoku uważa za swój obowiązek zagadnieniu polsko-niemieckiemu poświęcić specjalną uwagę i zainteresować tak władze, jak i społeczeństwo szczegółami, dotyczącymi najpilniejszych potrzeb gospodarczych i kulturalnych 5-ciu powiatów nadgranicznych. Zarząd podkreśla to słowo „szczegółami“, gdyż niewątpliwie samo zagadnienie ważności tego problemu jest dostatecznie oceniane tak przez władze, jak i społeczeństwo.

Niemcy twierdzą, że gospodarcza, kulturalna i polityczna ekspansja niemiecka, nie pozwoli utrzymać na dłuższą metę granic polsko-niemieckich na odcinku Prus Wschodnich. Wychodząc z tego założenia Niemcy prowadzą na Mazurach nader intensywną politykę germanizacyjną, polegającą przede wszystkim na gospodarczym uzależnieniu od państwa niemieckiego ludności mazurskiej w Prusach Wschodnich, by tą drogą zdobyć później polityczne związanie umysłowości i duszy mazurskiej z państwowością niemiecką. Słynny niemiecki „Sofort-program“, na który Niemcy wyłożyły około pół miljarда marek złotych, miał być tym taranem, przy pomocy którego sumienie polskie ludu mazurskiego w Prusach Wschodnich miało być doszczętnie zdruzgotane. Taktyka ta, zmierzająca do opanowania podstaw życia gospodarczego i społecznego ludności mazurskiej w Prusach Wschodnich, nie odniosła całkowitego sukcesu, gdyż lud mazurski nie uległ.

Przeciwnie od drugiej połowy 1928 r. daje się słyszeć w Prusach Wschodnich coraz więcej głosów o samodzielności autonomicznej Prus Wschodnich, a nawet podnoszone są koncepcje ścisłego zazębienia Prus Wschodnich z Polską pod względem gospodarczym i terytorjalnym. Jest znamiennym, że poglądy te mają swe źródło u oficjalnych sfer gospodarczych w Prusach Wschodnich, rozumiejących dobrze całą nienaturalność

geografii politycznej Prus Wschodnich i potrzebę bliższego związania z Polską, zwłaszcza ze względu na korytarz pomorski, zabójczą dla Królewca i życia gospodarczego Prus Wschodnich konkurencję handlową polskiego portu Gdyni oraz współzależność Gdańska. Tragedja ludu mazurskiego i niewygasłe prawa narodu polskiego do Mazurów nakładają na społeczeństwo specjalne obowiązki. Lud polski na Mazurach łowi chciwem uchem odgłosy idące z Polski. Krzepnięcie naszej organizacji państwowo-społecznej i usprawnianie gospodarstwa, szczególnie w szerokiej strefie nadgranicznej powoduje polityczne uniezależnienie się duszy mazurskiej od pierwiastka kultury niemieckiej. Akcja polska na terenie Prus Wschodnich nie może mieć charakteru dywersji, jak to czynią Niemcy w Polsce. Dążeniem naszym jest jedynie go-gospodarcze i kulturalne podniesienie ludności naszej na terenie granicznych powiatów, tak, by z biegiem czasu nie było różnicy między ziemiami z jednej i drugiej strony kordonu.

W memorjale, poprzednio opracowanym przez Zarząd Obwodu Północnego wykazaliśmy cały szereg potrzeb nadgranicza polsko-mazurskiego. W ostatnich latach nastąpił duży postęp. Niemniej jednak potrzeby są wielkie. Dlatego też z głęboką wiarą, że władze państwowe, samorządowe oraz całe społeczeństwo uznają doniosłość tego zagadnienia i wysuniętych przez nas dezyderatów, przystępujemy do sprawy.

Podstawową zasadą wychowania społecznego musi być hasło, że zdobycie niepodległości państwowej i odzyskanie części utraconych ziem zachodnich, to dopiero pierwszy akt odrodzenia Państwa. Drugim aktem odrodzenia jest utrwalenie niepodległego bytu i dążenie do mocarstwowego rozwoju Państwa, zdolnego utrzymać swoją pozycję państwową w pierwszych szeregach państw europejskich niezależnie od tych, czy innych koniunktur międzynarodowych. Dążenie do lepszych form i lepszej treści życia państwowego i społecznego, musi być jak najintensywniejszym i jak najbardziej celowym wysiłkiem wszystkich czynników. Akcja w każdej dziedzinie musi być należycie przemyślana i uzgodniona. Problem kolaboracji pracy może skutecznie rozwiązać samorząd, którego zadaniem winno być wykorzystanie energii i środków społeczeństwa, oraz nadanie kierunku jego działalności.

UWAGI OGÓLNE.

Porównując stan osiedli na naszych ziemiach zachodnich ze stanem osiedli w pasie nadgranicznym, musimy stwierdzić, że mimo znacznego postępu, szeroka strefa nadgraniczna przedstawia wielką różnicę na swą niekorzyść. Wszystkie bez wyjątku organizacje społeczne muszą dopomóc organom administracyjnym i samorządowym do zupełnego

wyćpienia brudu i niechlujstwa. Sklepy, restauracje, kawiarnie, domy mieszkalne muszą odznaczać się bezwzględną czystością. W stosunku do ilości mieszkańców, mało zorganizowano kąpielisk, świetlic, teatrów, kin, ogrodów i miejsc spacerowych, bibliotek publicznych i wędrownych. Akcja zabrukowania ulic i dróg, akcja kanalizacyjna, wodociągowa postępuje bardzo powoli.

W biurach urzędów państwowych i samorządowych, w lokalach organizacji społecznych, brak nieraz kultury wnętrza, uderza prymitywizm urządzenia.

Budownictwo wiejskie i miejskie, a zwłaszcza w osadach miejskich popularnie miasteczkami zwanych, nie liczy się z wymaganiami estetyki. Przyjęty zwyczaj malowania wapnem domów na białe, wywołuje wręcz przeciwny skutek, gdyż kurz i deszcz bardzo szybko plamą biel wapna, przez co brud uzyskuje jeszcze siłę kontrastu. Rozpowszechnił się zwyczaj malowania domów na kolory jaskrawe, wzajemnie nie harmonizujące. Należałoby rozważyć ujednostajnienie malowania domów na kolor jasno-stalowy, który daje świeżość i jasność tonu, mniej uwydatniając brud.

Każda wieś winna posiadać radioaparat, który stałby się czynnikiem rozwoju kultury.

Akcja budowy domów ludowych musi być skoordynowana w rękach sejmikowej komisji oświatowej, która może opracować plan realizacji tej akcji, uwzględniając ważność poszczególnych ośrodków.

Podniesienie poziomu teatru na wsi i muzykalności ludu wiejskiego i mieszkańców miast, wymaga specjalnego wysiłku odpowiednich organizacji społecznych.

Poważnym czynnikiem rozwoju kulturalnego jest sport kołowy na wsi. Byłoby wskazane, by reprezentacje samorządowe rozwały sprawę zaniechania poboru podatku rowerowego, tembardziej, że podatek ten nie stanowi poważniejszej pozycji w budżetach.

W miastach i miasteczkach nadgranicznych specjalnie należy zwrócić uwagę na konieczność wzorowego urządzenia hoteli oraz jadalni, restauracji i kawiarni, ze względu na to, że miasta te są często odwiedzane przez Mazurów i Niemców z Prus Wschodnich.

Wyroby tytoniowe wysyłane do powiatów nadgranicznych należałoby śladem Niemców fabrykować z lepszego surowca, gdyż ludność zrażona do sort krajowych, chętnie używa tytoniu pochodzącego z przemytu.

W powiatach zamieszkałych przez kurpiów daje się zauważyć coraz powszechniej występujący nałóg narkotyzowania się ludności wiejskiej (zwłaszcza kobiet) płynem podobnym z zapachu do eteru i kropli walerjanowych. Płyn

ten przemycany w większych ilościach z Prus Wschodnich, rujnuje i tak ubogą ludność kurpiowską. Do walki z tym nałogiem musi wystąpić prócz władz, całe społeczeństwo.

Kwestja polaków pod zaborem pruskim.

Spółeczeństwo polskie nie może przejść do porządku dziennego nad dążeniem Niemców do jak najszybszej germanizacji żywiołu polskiego, zamieszkałego w państwie niemieckiem. Sprawa obrony kulturalnego stanu posiadania naszego nie tylko na niewyzwolonych, dotychczas, a niewątpliwie polskich ziemiach, ale w całym państwie niemieckiem oraz konieczność podtrzymania świadomości przynależności narodowej u naszych rodaków za kordonem—to państwowa konieczność ciążyąca na całym społeczeństwie. Ponieważ rodacy nasi za kordonem to przeważnie biedni emigranci, robotnicy materialnie źle sytuowani, społeczeństwo macierzyste musi znaleźć środki na podtrzymanie ich świadomości narodowej. Stąd rodzi się konieczność pomocy finansowej na cele szkolnictwa polskiego w Niemczech. Z punktu widzenia politycznego, pierwszorzędne znaczenie mają kolonie dla dzieci polskich z Niemiec, urządzone corocznie przez Związek Obrony Kresów Zachodnich na terenie całego Państwa. W akcji tej całe społeczeństwo wydatnie współdziała, a nadzwyczajne wyniki i nawiązanie nici serdecznej sympatii między rodakami zza kordonu a Macierzą, niewątpliwie będą bodźcem do dalszego nie tylko kontynuowania, ale i rozszerzania tej akcji.

Byłoby wskazanem, by władze szkolne, do programu nauki o Polsce współczesnej w wyższych klasach szkół średnich, seminarjów duchownych, seminarjów nauczycielskich oraz szkół powszechnych, jak również i szkół zawodowych wprowadziły także i kwestję Polaków za granicą, ze szczególnem uwzględnieniem zagadnienia mazurskiego,

W każdym seminarjum nauczycielskiem i duchownem, w każdej szkole zawodowej należałoby utworzyć kilka stypendjów, przeznaczonych dla młodzieży polskiej z zaboru niemieckiego, która wróciwszy następnie do Niemiec, miałaby za obowiązek podtrzymać i rozwijać ruch narodowo-społeczny wśród naszych rodaków za kordonem.

Stypendja takie winny tworzyć związki samorządowe i organizacje społeczne.

Dobór personalny urzędników państwowych i samorządowych.

Zdajemy sobie sprawę z ciężkiej pracy urzędników państwowych i samorządowych, oraz wielkich zadań, jakie mają oni do spełnienia. Niemniej jednak, specjalnie na tere-

nie nadgranicznym, muszą oni posiadać jak najwyższe uzdolnienie fachowe, kwalifikacje osobiste, oraz świadomość ważności zagadnienia polsko-niemieckiego. Specjalną uwagę przywiązuje społeczeństwo do kwalifikacji funkcjonarjuszów straży celnej, o ile chodzi o walkę z przemytnictwem. O ile to by było możliwe, winny odnośne władze rozpatrzyć sprawę specjalnego wynagrodzenia tych funkcjonarjuszów, przyczem okres przydziału służbowego nie powinien być zbyt długi, gdyż nawiązane w czasie służby stosunki i znajomości, mogą wywrzeć pewien wpływ na łagodzenie energii w tępieniu przemytnictwa.

Walka z przemytnictwem.

W obecnej chwili daje się zauważyć rozwinięta plaga przemytnictwa z Prus Wschodnich tytoniu, jedwabiu, wyrobów galanterijnych, chemikalji, sacharyny, wyrobów metalowych i t. p. Wśród społeczeństwa musimy stwierdzić brak należytej świadomości wielkiego niebezpieczeństwa i szkody dla Państwa z powodu przemytu. Akcja uświadamiająca, jest więc przedewszystkiem wskazana, a to tem więcej, że przemytnictwo, przynosząc szkodę Państwu, demoralizuje nadgraniczną ludność.

Wypłacanie wysokich premij od ujętego przemytu, winno odbywać się, o ile możności bezzwłocznie po wykryciu przestępstwa. Specjalnymi afiszami, które muszą się znaleźć w każdej wsi i miasteczku, należy poinformować ludność o wysokości wypłacanych premij, oraz wskazać miejsce, gdzie należy zgłaszać odpowiednie informacje.

Palącą jest sprawa budowy osobnych strażnic dla straży celnej.

Agencje pocztowe po wsiach.

Sieć agencji pocztowych musi być jak najbardziej zwiększoną, gdyż doręczanie korespondencji i paczek adresatom zamieszkałym na wsi jest jednak bardzo powolnie.

Znamiennym jest fakt, że listy express polecane, wymagają dłuższego czasu dla doręczenia adresatom na wsi, aniżeli przesyłki zwyczajne.

Wagony kolejowe.

Koniecznem jest jak najrychlejsze wycofanie kursujących w pasie nadgranicznym starych wysortowanych wagonów kolejowych, które mając pozatem jeszcze niedostateczne oświetlenie (bardzo rzadko elektryczne), robią wrażenie, że ludność pasa nadgranicznego jest przez zarządy kolei państwowych gorzej traktowana, aniżeli ludność, zamieszkała w centrum Państwa.

Unormowanie ruchu autobusowego.

Wzrastający ruch autobusowy, zagrażający nawet rentowności kolei państwowych w powiatach nadgranicznych, jest przeważnym środkiem komunikacji. W dziedzinie tej, powinien być wprowadzony przede wszystkim system koncesyjny, przyczem władze państwowe powinny mieć prawo udzielania tych koncesyj i cofania ich, według swobodnego uznania. W ruchu autobusowym nienależyce kontrolowanym mieści się niebezpieczeństwo przede wszystkim przemytnictwa, jak również i akcji wywrotowej względnie szpiegowskiej na rzecz państw innych. W celu uruchomienia wzorowych linii autobusowych, dworców-przystanków, zaprowadzenia czystości i punktualności w komunikacji, winny władze państwowe rozpatrzyć sprawę zmonopolizowania ruchu autobusowego na rzecz związków komunalnych, względnie osób wyjątkowo Państwu zasłużonych.

Wyszynki napojów alkoholowych.

Kompetencja w sprawie udzielania koncesyj na wyszynki napojów alkoholowych, powinna należeć do władz administracji ogólnej, gdyż osoby trudniące się tym wyszynkiem na terenie całego Państwa, a specjalnie na terenie pogranicza, muszą być nieposzlakowane pod każdym względem.

Apteczki.

W każdej szkole, na każdym posterunku policji państwowej, w każdej wsi powinna się znaleźć apteczka podręczna dla ludzi i zwierząt z dokładną instrukcją użycia. Związki komunalne oraz organizacje społeczne muszą tą akcją jak najrychlej się zająć, przyczem należy zwrócić uwagę na konieczność przeszkolenia osób, wydających leki z apteczek podręcznych. Należy stwierdzić, że ludność wiejska w wypadkach choroby, ucieka się chętnie do pomocy znachorów, używa sposobu leczenia tak zwanego domowego, co szczególnie jest niebezpieczne w wypadkach nagłych, wymagających jak najrychlejszego ratunku.

Drogi gminne.

Na terenie naszego województwa, w ostatnich dwóch latach stwierdzić należy należyte obmyślaną akcję organizacji szarwarku gminnego, brukowania dróg wzdłuż osiedli, oraz obsadzania tych dróg drzewami morwowymi względnie owocowymi. Niemniej jednak, ze względu na konieczny wielki jeszcze wysiłek ludności w tym kierunku, polecamy tę sprawę uwadze czynników miarodajnych.

Wycieczki Mazurów do Polski i ludności polskiej na Mazury.

Województwo Białostockie posiada bardzo wiele pięknych zabytków, puszcę białowieską, jeziora, wspaniałe okolice tak, że nada się do jak najintensywniejszego rozwoju ruchu turystycznego. Dorobek trzech lat ostatnich pozwala nam pochwalić się wzorowo wybudowanymi gmachami szkół powszechnych, szkół rolniczych, spółdzielczej przetwórci produktów zwierzęcych w Wołkowysku, stacją doświadczalną względnie zakładem zootechnicznym w Świsłoczy, wzorowo zorganizowanymi i funkcjonującymi spółkami drogowymi, i t. d. Również i praca społeczna na terenie województwa coraz bardziej postępuje. Z tego też powodu wielkie znaczenie dla rozwoju stosunków, oraz wzmocnienia świadomości narodowej Mazurów będą miały wycieczki umiejętnie organizowane przez organizacje społeczne z okazji świąt kościelnych, odpustów, obchodów, wystaw i t. p. zarówno z Mazurów do nas, jak odwrotnie. Specjalnie organizacje rolnicze i rzemieślnicze, winny przy poparciu samorządu akcję tę realizować.

Domy mazurskie.

W punktach specjalnie odwiedzanych przez ludność mazurską, należałoby powołać do życia „Domy mazurskie“, posiadające świetlicę, czytelnię, gospodę, salę koncertową i pokoje noclegowe. Domy mazurskie odciągnęłyby ludność miejscową, i zamiejskową od wyzyskujących tę ludność karczem i restauracyj i mogłyby spełnić swe zadania, jako centra kultury i oświaty.

Opieka społeczna.

Sprawa koordynacji wysiłków społecznych w tej dziedzinie realizowana jest obecnie przez nowopowstałe Wojewódzkie Towarzystwo Opieki Społecznej „Przystań“ w Białymstoku. Działalność związków komunalnych na terenie całego województwa ma być należyte ujęta przez związek międzykomunalny, który w najbliższym czasie ma powstać. Niewątpliwie, potrzeby ludności zwłaszcza w powiatach nadgranicznych, które są bardzo wielkie, będą w najbliższym czasie przynajmniej choć w części zaspokojone. Istniejący w powiecie Kolneńskim w Pieńkach-Borowych zakład dla starców musi być jak najrychlej rozbudowany. W miejscowościach nadgranicznych, jak w Myszynie i innych, brak zakładów opiekuńczych dla dzieci.

Szkolnictwo powszechne.

Nauczycielstwo szkół powszechnych, tak bardzo ofiarne w pracy społecznej, żyje, a zwłaszcza mieszka bardzo często

w najokropniejszych warunkach tak, że trudno żądać od tych ludzi obarczonych nieraz liczną rodziną przywiązania do miejsca swej pracy, mimo, że przeważnie do samej pracy jest ono bardzo przywiązane.

Polepszenie więc i to jak najrychlej warunków życiowych, a przede wszystkim mieszkaniowych nauczycielstwa szkół powszechnych, jest sprawą pierwszorzędnej wagi.

Dobór personalny winien polegać na uwzględnianiu przede wszystkim tych osób, które dokładnie znają problem polsko-niemiecki. Jest to nieodzowny warunek obsadzania stanowisk na terenie pasa nadgranicznego.

Sieć szkół powszechnych jest niedostateczna, a typ organizacyjny niski, gdyż przeważają szkoły jedno i dwuklasowe. Nadto ludność domaga się zmiany planów sieci szkolnych.

Ponieważ gminy nie posiadają na cele budowy szkół powszechnych odpowiednich funduszy, konieczną jest rzecz, by przynajmniej odnośnie do powiatów nadgranicznych zezwolono tak powiatowym związkom komunalnym, jak też gminom wiejskim i miejskim na pobieranie specjalnego podatku inwestycyjnego na cele budowy szkół powszechnych. Sprawa ta jest bardzo ważna, gdyż gminy wiejskie i miejskie walczą z wielkimi trudnościami finansowymi. Nadto, należałoby przynajmniej odnośnie do powiatów nadgranicznych w drodze ustawodawczej przywrócić obowiązek Skarbu Państwa do pokrywania 50% kosztów budowy. Sama akcja budowy szkół powszechnych musi być skoncentrowana w rękach wydziałów powiatowych (co na terenie województwa białostockiego już przeważnie ma miejsce). Wydział powiatowy może opracować plan i ustalić kolejność budowy szkół powszechnych, a sama akcja będzie przez wydział powiatowy oszczędniej i lepiej wykonana.

Władze państwowe muszą umożliwić związkom komunalnym otrzymanie kredytów na wykończenie szkół w powiecie Ostrołęckim (Jarnuty, Olszewka, Goworowo, Zawady), w powiecie Szczuczyńskim (Grajewo, Grabowo, Lachowo, Kruszewo, Czarnówek, Szczuczyn), w powiecie Suwalskim (Przerośl, Aleksandrowo, folw. Stary, Żłobin, Lasanka-Danulewo), w wydzielonym mieście Suwałkach, oraz w powiecie Kolneńskim (Wincenta).

Konieczna jest pomoc kredytowa na jak najrychlejsze wybudowanie budynków szkół powszechnych w powiecie Augustowskim (Netta, Rutki), w powiecie Ostrołęckim (Łęg-Przedmiejski, Myszyniec, Dąbrowa, Grodzisk, Łęczyn, Piski, Kaczka, Dylewo, Kadzidło, Ostrołęka stacja, Pełty, Surowe, Czarnia, Wołkowe, Krysiaki), w powiecie Kolneńskim (Kolno, Stawiski, Łączki, Warmiak), w powiecie Szczuczyńskim (Bogusze, Rydzewo, Sośnia, Filipki, Rajgród).

Szkolnictwo zawodowe.

Wielka frekwencja szkół średnich, brak dostatecznego zainteresowania młodzieży wiejskiej rzemiosłem, oraz niedostateczne rozmiary szkolnictwa zawodowego w pasie nadgranicznym, nakazują poświęcić więcej troski szkolnictwu zawodowemu. Młodzież wiejska z pasa nadgranicznego, niemogąc oddać się z braku ziemi rolnictwu i nie mając znajomości rzemiosła, zmuszona jest najczęściej do emigracji sezonowej lub stałej do Prus Wschodnich względnie Niemiec, albo też oddaje się przemytnictwu, popłatnemu zajęciu wobec nieuregulowanych stosunków handlowych polsko-niemieckich. Z tych względów uznać należy za bardzo pilne, wykończenie budowy szkół rolniczych w Dowspudzie w powiecie Augustowskim i Zebrach w powiecie Szczuczyńskim.

W Ostrołęce Polska Macierz Szkolna utrzymuje szkołę rzemieślniczą. W szkole tej należałoby wprowadzić działy: elektrotechniczny, giserski, kucia koni i kołodziejstwa. Ponieważ Polska Macierz Szkolna nie będzie w możności rozbudować tej szkoły, jedynej w pasie nadgranicznym, należałoby rozpatrzyć sprawę jej upaństwowienia względnie przejęcia przez samorząd terytorjalny. Niezależnie od tego, aktualną jest sprawa rozbudowy bursy istniejącej przy tej szkole.

Wobec rozwoju przemysłu tkackiego w powiatach nadgranicznych oraz zainteresowania ludności wikliniarstwem i koszykarstwem wskazaną by było rzeczą zorganizowanie w powiecie Kolneńskim szkoły tkackiej, wikliniarskiej i koszykarskiej. W miarę rozporządzalnych funduszy, szkoły te winny powstać i w innych powiatach.

Niezależnie od rozbudowy sieci szkół zawodowych, poważny wysiłek musi być skierowany w kierunku doksztalcenia zawodowego. Kursa doksztalające dla młodzieży zwłaszcza rzemieślniczej winny być zorganizowane w każdej gminie i mieście.

Nauczycielstwo może w tej dziedzinie dużo pomóc. W celu odpowiedniego przygotowania teoretycznego i praktycznego należałoby urządzać specjalne kursa wakacyjne dla nauczycielstwa z uwzględnieniem rzemiosła, rolnictwa i hodowli. Inicjatywa nauczyciela obeznanego z odpowiednim działem produkcji, przyczyni się bardzo wiele do podniesienia kultury, racjonalizacji i intensyfikacji gospodarstwa wiejskiego.

Gimnazjum w Ostrołęce.

Konieczne jest jaknajrychlejsze dokończenie rozpoczętej budowy gmachu gimnazjum państwowego w Ostrołęce.

Oświata pozaszkolna.

Oświata pozaszkolna jest jedną z tych dziedzin, która umieszczona jest w programie działalności każdej prawie organizacji społecznej. Należy ona również do zakresu działania samorządu. Koordynacja pracy w tej dziedzinie jest palącą koniecznością. Wysiłki organizacyjne słabych towarzystw idą przeważnie na marne. To też jako pierwszy warunek postawić należy dezyderat, by akcję tą objął samorząd powiatowy, a wszystkie organizacje winny z tym samorządem współpracować. W każdym wydziale powiatowym i magistracie większego miasta, musi być stworzony referat oświatowy. Do zakresu działania referenta, należałoby utrzymywanie stałego kontaktu z centralami organizacji prowadzących akcję oświatową, prowadzenie dokładnej ewidencji działalności społecznych na terenie powiatu, układanie planów akcji i przedkładanie powiatowej komisji oświatowej do decyzji. Przy każdym wydziale powiatowym i magistracie miasta wydzielonego winna powstać specjalna komisja oświatowa. Takie same komisje należałoby w miarę możliwości organizować przy radach gmin miejskich i wiejskich. W skład komisji oświatowych winni wchodzić, poza reprezentantami samorządu, reprezentanci szkolnictwa oraz organizacji społecznych.

Uchwały komisji określające plan działalności w dziedzinie oświaty pozaszkolnej na danym terenie muszą być bezwzględnie obowiązujące wszystkie organizacje. Wykonawcą winien być referent oświatowy oraz instruktorzy oświatowi ze wszystkich dziedzin. Należy bezwzględnie odróżnić referenta oświatowego od instruktora. Instruktor musi być stale w rozjazdach i zgodnie z ustalonym planem, wykonywać swą pracę na terenie. Myślą przewodnią akcji oświaty pozaszkolnej musi być nie pogoń za doraźnymi lub chwilowymi efektami, nie kwestja możliwości zapełnienia sprawozdania imponującymi liczbami, lecz dążność do wykonania zamierzonych zadań. Za najbardziej pilne dezyderaty w tym zakresie, uważać należy walkę z analfabetyzmem, rozwój czytelnictwa wśród szerokich warstw ludności pism, zwłaszcza z dziedziny rolnictwa, powołanie do życia przynajmniej po jednej większej bibliotece publicznej w każdym powiecie, gminie i mieście wraz z bibliotekami ruchomymi, organizacja planowa pogadanek i odczytów ze szczególnem uwzględnieniem miejscowości odległych, kina ludowe, teatry i chóry, wycieczki, wystawy, kursa dokształcające, zawodowe, specjalne jak rolnicze, spółdzielcze, pszczelnicze, handlowe, pożarnictwa, gotowania, kursu kroju i szycia i t. d., organizacja uniwersytetów ludowych, miejskich i wiejskich, organizacja świetlic, domów ludowych. Na specjalną uwagę zasługuje kwestja kolportażu tylko wartościowych wydawnictw i obra-

zów, oraz konieczność bezwzględnego tępienia kolportażu bezwartościowych i nieartystycznych obrazów, względnie wydawnictw. Wdzięcznem zadaniem jest organizacja regionalnych muzeów.

Specjalnie zwrócić uwagę należy na obchody narodowe, które winny być tak urządzone, by wszyscy uczestnicy brali w tych obchodach udział, by one nie ograniczały się do strony formalnej. Następnie sprawa organizacji wspólnych posiłków podczas tych obchodów z unikaniem użycia alkoholu jest kwestją pierwszorzędną, gdyż z jednej strony umożliwi działaczom społecznym nawiązanie bezpośredniego kontaktu z szerokimi warstwami ludności, z drugiej uchroni te masy od zgubnego wpływu pokątnych i niepokątnych szynkarzy. Rozwinięcie jak najenergiczniejszej propagandy idei wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego młodzieży dorastającej, propagowanie idei ochotniczej obrony przed pożarami, budownictwa ogniotrwałego, walka z alkoholizmem, praca nad podniesieniem poziomu obyczajności, propagowanie idei samopomocy społecznej, propaganda spółdzielczości i t. d.—oto olbrzymi dalszy zakres oświaty pozaszkolnej.

Do pracy tej można i należy przedewszystkiem powołać nauczycielstwo szkół powszechnych. Jednakowoż liczyć się należy z tem, że stała i planowa praca powinna być odpowiednio wynagradzana. Ze względu na wyjątkowe znaczenie powiatów nadgranicznych akcji tej, musi całe społeczeństwo przyjść z pomocą, przyczem również i Skarb Państwa winien w poważnej części udzielić na ten cel subsydjum.

Wychowanie dorastającej młodzieży wiejskiej.

Zarząd Obwodu uważa za stosowne specjalnie podkreślić ważność zagadnienia wychowania młodzieży wiejskiej, zwłaszcza w powiatach nadgranicznych, jako sprawę znaczenia państwowego. Sprawą wychowania młodzieży dorastającej na wsi zajmowano się naogół nie wiele. Z powodu braku szkół, duża część tej młodzieży to analfabeci, z których, o ile nawet część nauczyła się czytać i pisać podczas służby wojskowej, tworzą się tak zwani analfabeci powrotni, z powodu braku bibliotek i czyteln. Jak już wspomniano, młodzież ta nie mając fachu w ręku, albo emigruje do Niemiec, albo też demoralizuje się, oddając się przemyślnictwu. Zniszczenie wojenne, konieczność odbudowy gospodarczej, zaabsorbowały siły Państwa, samorządu i społeczeństwa. Cały ciężar trudów spoczął na organizacjach społecznych różnego typu, które słabe finansowo i organizacyjnie, podejmują wprawdzie nieraz nawet owocne wysiłki, wyniki jednak ich prac są niewspółmierne do zadań i podjętych wysiłków.

Ludność rolnicza stanowi przeszło 70% ogółu ludności. Młodzi nieprzygotowani należycie do pracy zawodowej co-rocennie obejmują cały szereg gospodarstw i warsztatów pracy na roli. Konserwatyzm starszej generacji, przywiązanie do nieracjonalnych sposobów produkcji, z drugiej zaś strony nieprzygotowanie młodzieży do pracy zawodowej—oto powody stwierdzające konieczność specjalnej działalności w kierunku należytego wychowania wiejskiej młodzieży. Poza akcją oświatową, której szczegóły podano w poprzednim ustępie, organizacje społeczne muszą wyteńczyć swe starania w kierunku pobudzenia zmysłu społeczno-organizacyjnego wśród młodzieży, uchronienia jej od wpływów partyjno-politycznych, zainteresowania jej sztuką ludową, teatrem ludowym i przemysłem ludowym. Młodzież winna mieć swe własne świetlice, a należycie zorganizowany ruch wycieczkowy do wzorowych gospodarstw ośrodków rolnych, zakładów doświadczalnych, zakładów przemysłowych i t. d. niewątpliwie wpłynie dodatnio na jej rozwój umysłowy.

Młodzieży należy powierzyć akcję sadzenia drzewek owocowych wzdłuż dróg.

W zakresie akcji wychowania fizycznego musi być położony specjalny nacisk na gminy i gromady wioskowe, by przydzielały potrzebne tereny na boiska, stadiony, strzelnice, przyczem równolegle należy organizować kąpieliska ludowe względnie w braku rzek — łącznie. Z popularyzacją idei wychowania fizycznego łączy się kwestja propagowania i popierania propagandowych zawodów sportowych po wsiach. Niemniej jednak, idea wychowania fizycznego polegać ma na dążeniu do zdrowia, zapewnieniu szlachetnej rozrywki i kształceniu charakteru, nie zaś na rekordach. Organizacja obozów letnich dla młodzieży obojga płci, przyczyni się wiele do podniesienia higjeny życia.

W akcji oświatowej specjalnie uwzględnione powinny być kursy i pogadanki z zakresu rolnictwa, propaganda szkół rolniczych i gospodarstwa kobiecego oraz kół gospodyń wiejskich. Wychowankowie szkół rolniczych winni być wykorzystani w akcji oświatowej. Akcji konkursów rolniczych wśród młodzieży wiejskiej, akcji organizowania rejonowych i powiatowych wystaw dorobku młodzieży, specjalnych pokazów dla młodzieży, doświadczalnictwa nawozowego i rolniczego, należy poświęcić więcej wysiłku. W akcji rozwoju przemysłu ludowego należy wykorzystać przedsiębiorczość i ruchliwość młodzieży. Cała działalność wszystkich organizacji, musi być dostosowana do specyficznych warunków danego powiatu. Duże znaczenie dla wychowania fizycznego młodzieży, ma rozpowszechnienie wśród niej idei spółdzielczości.

Gmach starostwa w Kolnie.

Budowa gmachu na pomieszczenie Starostwa, Wydziału Powiatowego, ewentualnie innych urzędów w Kolnie winna być jak najrychlej pomyślnie załatwioną.

Potrzeby gospodarcze.

Na pierwszym miejscu należy postawić potrzeby rolnictwa, gdyż dobrobyt całej ludności zależny jest w pierwszym rzędzie od stanu rolnictwa.

Drugim postulatem gospodarczym jest sprawa podniesienia i umocnienia podupadłego rzemiosła polskiego, będącego ważnym czynnikiem rozwoju miast i miasteczek.

Najlepszą barjerą dla niemieckiej ekspansji tak gospodarczej, jak i politycznej na Polskę, jest pomyślny stan gospodarczy kraju, a zwłaszcza pasa nadgranicznego, narażonego bezpośrednio na wpływy niemieckie. Ludność małorolna i bezrolna, nie mogąc znaleźć środków i sposobów utrzymania w kraju, pod wpływem tendencyjnej gospodarki w najbliższych miejscowościach zagranicą położonych, dokąd wyjeżdża w poszukiwaniu pracy, może osłabić swój instynkt państwowo-obywatelski. Gospodarcze i kulturalne podniesienie pogranicza usuwa to niebezpieczeństwo, a ludność polska za kordonem wzmocni istniejącą już u niej wiarę w żywotność i niezniszczalność naszego bytu państwowego.

Rolnictwo.

Ludność nadgranicznych powiatów Ostrołęckiego i Kolneńskiego stwierdziła, że zdaje sobie sprawę z dążności władz państwowych i samorządowych do podniesienia stanu rolnictwa i wzięła bezinteresownie, z wielkim zapałem udział w olbrzymiej akcji podjętej przez samorządy regulacji rzeki Szkwy, Rozogi i t. d. Dokończenie więc podjętych regulacji w powiatach Ostrołęckim i Kolneńskim oraz Szczuczynskim, przyjsie z pomocą spółkom wodnym zwłaszcza w gminie Bełda, osuszenie łąk w połączeniu z regulacją Biebrzy i Narwi umożliwi oddanie do użytku ludności kilkadziesiąt tysięcy mórg łąk i przyczyni się do rozwoju i postępu rolnictwa. W tym celu koniecznem jest przyspieszenie tempa dokonywania ekspertyz meljoracyjnych i sporządzania planów, na podstawie których spółki wodne prowadzić będą dalsze roboty. Dla ułatwienia tworzenia spółek wodnych winny odnośne władze rozpatrzyć sprawę zmiany obowiązujących przepisów w kierunku uproszczenia procedury i formalności, koniecznych przy powoływaniu do życia spółek wodnych.

Przyspieszenie tempa akcji komasacyjnej, zmniejszenie kosztów wywołania hipotek skomasowanych gospodarstw,

przyśpieszenie wywołania tych hipotek, oraz przyśpieszenie wypłaty subwencji na przebudowę skomasowanych gospodarstw, wreszcie zwolnienie od podatków skomasowanych gospodarstw w momencie ich urządzania, a nie jak dotychczas po długim okresie po załatwieniu wszystkich formalności, oto prośby ludności pod adresem czynników miarodajnych.

Sprawa zalesienia nieużytków, wobec dużego eksportu drzewa za granicę, specjalnie na terenie powiatów nadgranicznych — ma wielkie znaczenie.

Długoterminowe kredyty na jak najdogodniejszych warunkach ze szczególnem uwzględnieniem skomasowanych gospodarstw ułatwią w znacznej mierze zrealizowanie podjętych zamierzeń, zwłaszcza w dziedzinie racjonalnego budownictwa wiejskiego. Ludność skarży się na zbyt formalistyczną procedurę przy nabywaniu w lasach państwowych drzewa na cele gospodarcze.

W każdej gminie koniecznem jest założenie kilku gospodarstw wzorowych z ogniotrwalymi pobudowanymi budynkami, ozdobnymi ogródkami kwiatowymi. W celu zorganizowania spółdzielczych przetwórci owocowych należy wzmocnić dotychczasową akcję zakładania sadów handlowych. Koniecznem jest zwiększenie ilości samorządowych punktów czyszczenia nasion, wypożyczalni siewników rzędowych, sekcji maszynowych kółek rolniczych, oraz ułatwianie kredytów na zakładanie spółek maszynowych, przyczem termin spłaty tych kredytów winien być przedłużony przynajmniej do lat 5-ciu. Na terenie powiatów kurpiowskich potrzebne jest intensywne poparcie i opieka nad bartnictwem.

Działalność samorządowych ośrodków rolnych i spółdzielni rolniczo-handlowych w kierunku dostarczania ludności na dogodnych warunkach dobrych odmian zbóż siewnych, zastosowanych do gleby i klimatu, musi być wydatnie zwiększoną, a to w celu odciążenia ludności od szukania wymiany zbóż u sąsiadów za kordonem.

Dotychczasowa akcja związków samorządowych, i organizacji rolniczych w kierunku zapoznania ludności z najnowszymi zdobyczami naukowymi w dziedzinie hodowli zwierząt, przez pokazy inwentarza żywego i kursy lotne, zakładanie stacji kopulacyjnych i ułatwianie kredytów na te cele, musi ulec wzmocnieniu.

Ludność powiatów nadgranicznych w przeważnej części jest bardzo ubogą, to też wydatna pomoc finansowa tak ze strony Państwa, jak i samorządu, jest bardzo konieczną.

Spółdzielczość.

Spółdzielczość jako czynnik kształcący społecznie i wyrabiający najważniejsze zalety obywatela, jak inicjatywę, samodzielność, przedsiębiorczość, poczucie solidarności pań-

stwowej i narodowej, posiada olbrzymie znaczenie dla gospodarczego rozwoju, zwłaszcza drobnych gospodarstw wiejskich. Propaganda idei spółdzielczości musi być jak najintensywniej prowadzona i to równolegle przez wszystkie czynniki tak wśród dorosłych, jak też i wśród młodzieży szkolnej. Z tem łączy się intensywna propaganda idei oszczędności oraz konieczność umożliwienia ludności składania w kasach spółdzielczych czy komunalnych nawet najdrobniejszych oszczędności.

Akcja zakładania gminnych kas oszczędnościowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas Stefczyka, musi być tak prowadzona, by działalność tych kas była skoordynowaną, by one ze sobą nie zawodniczyły. Jako zasadę przyjąć należy, że tam gdzie istnieje dobrze funkcjonująca kasa Stefczyka, czy też gminna kasa pożyczkowo-oszczędnościowa, nie należy stwarzać kasy drugiej, a już bezwzględnie innego typu. Ilość kas Stefczyka musi być zwiększona na terenie wszystkich powiatów, a w szczególności na terenie powiatu Ostrołęckiego z 9 do 15, Kolneńskiego z 6 do 15, Szczuczyńskiego z 4 do 12, Augustowskiego z 10 do 15 i Suwalskiego z 15 do 20.

Na podstawie opracowanego planu sieci spółdzielni mleczarskich przy ścisłej współpracy związku rewizyjnego spółdzielni rolniczych, należy poddać rewizji dotychczasową politykę przy zakładaniu spółdzielni mleczarskich, stanowiących poważny czynnik w kierunku zapewnienia dochodu drobnym gospodarstwom, oraz podniesienia hodowli. Przy spółdzielniach mleczarskich winny być uruchomione zbiornice jaj. Nadto należy organizować pow. składnice jaj, jako samodzielne spółdzielnie, względnie oprzeć je o spółdzielnie Rolniczo-Handlowe.

Koniecznością jest należyte planowe ujęcie akcji spółdzielczości wśród spożywców, oraz spółdzielczości rolniczo-handlowej, jako najbardziej odpowiadającej potrzebom drobnego niezamożnego rolnictwa.

Przemysł, rzemiosło.

Wśród ludności pasa nadgranicznego, demoralizowanej łatwością zarobku przy zajęciu się przemysłnictwem, akcja popierania przemysłu ludowego niewątpliwie przyczyni się do podniesienia dobrobytu. Propagandę i racjonalizację przemysłu ludowego wzięło na siebie Wojewódzkie Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego „Krajan” w Białymstoku. Wobec tego jest obowiązkiem tak związków samorządowych, jak też i całego społeczeństwa współpracować jak najwydatniej z organami tego towarzystwa. W każdym powiecie winien być stworzony etat instruktora, a nawet instruktorów przemysłu ludowego. Organizując spółdzielnie przemysłu ludowego i wytwórczość w tej dziedzinie, należy równocześnie

pamiętać o konieczności zapewnienia tym spółdzielniom rynków i racjonalizacji zbytu.

Równolegle z propagandą przemysłu ludowego musi być otoczone specjalną opieką drobne rzemiosło. Poza zapewnieniem młodzieży wykształcenia zawodowego, musi się ułatwić posiadającym odpowiednie kwalifikacje, możliwość zakładania warsztatów pracy, przez zapewnienie młodzieży dogodnego na ten cel kredytu.

Specjalną uwagę zwrócić należy na ludność zajmującą się rolnictwem, a zamieszkałą w miastach. W celu związania tej ludności z miastami, musi się otoczyć ją specjalną opieką, co przede wszystkim należy do obowiązku samorządu miejskiego. Z jednej strony należy udzielić jej pomocy w kierunku racjonalizowania gospodarki rolnej w miastach (sadownictwo, ogrodnictwo i t. d.), z drugiej zaś ułatwić tej ludności możliwość zarobkowania przez rozwój przemysłu ludowego i zawodowe kształcenie.

Mając na względzie ulepszenie gospodarstw rolnych, winny samorządy organizować na zasadach spółdzielczości fabryki materiałów zastępczych, jak cegielnie, betoniarnie, dachówczarnie i t. p.

Odbudowa budynków zniszczonych podczas wojny.

Szczupłość kredytów przyznanych na cele odbudowy budynków zniszczonych w czasie wojny, uniemożliwiła dokończenie tej akcji. Część ludności wegetuje wskutek tego w bardzo ciężkich warunkach. Koniecznością jest specjalnie dla pasa nadgranicznego, uzyskanie poważniejszych kredytów, przyczem odnośnie władze winny rozpatrzyć życzliwie prośbę ludności o całkowite względnie częściowe umorzenie uzyskanych z tego tytułu pożyczek i obniżenie procentów.

Budowa linii kolejowych.

Od lat 10-ciu samorząd powiatowy w Kolnie zabiega bezskutecznie o wybudowanie linii kolejowej Łomża-Kolno-Wincenta, posiadającej wielkie znaczenie ze względu na możliwość skrócenia linii tranzytowej Królewiec - Warszawa oraz wielkie znaczenie gospodarcze dla tak biednego powiatu, jakim jest powiat Kolneński.

Drugą linią kolejową również ważną pod względem gospodarczym jest linia Ostrołęka-Sierpc-Toruń.

KREDYTY DLA SAMORZĄDU.

Samorząd powiatowy pasa nadgranicznego doceniając nagłą potrzebę przeprowadzenia celowych inwestycji, zaprojektował względnie zapoczątkował cały szereg wielkiej wagi urządzeń, których z braku środków nie może zrealizować.

wać. Ponieważ akcja inwestycyjna w pasie nadgranicznym wywołała nader żywy oddźwięk polityczny wśród ludności za kordonem, przekonała ją o teżyźnie twórczej naszych władz, konieczną jest rzeczą, by Państwo umożliwiło przez ułatwienie uzyskania długoterminowego i dogodnego kredytu, zrealizowanie samorządom podjętych zamierzeń. A zamierzenia te są bardzo ważne. **W powiecie Augustowskim** budowa szosy Augustów-Sztabin, budowa domów gminnych w Szczebro-Olszance, Balli-Wielkiej i Łabnie, domu ludowego w Hołynce, szkoły w Nettcie i Rutkach, szkoły rolniczej w Dowspuździe, **w powiecie Suwalskim** budowa drogi bitej Suwałki-Jeleniewo-Wiżajny, budowa szkół w Przerośli, Aleksandrowie, Folw. Starym, Żłobinie, Lasance-Danulewie, **w mieście Suwałkach** budowa dwóch szkół 7-klasowych, stadionu miejskiego, elektrowni i rzeźni miejskiej wraz z targowicą, **w powiecie Kolneńskim** budowa betoniarni sejmikowej, elektrowni miejskiej w Kolnie, rzeźni w Jedwabnem, domu gminnego w Turośli i szkół w Kolnie, Stawiskach, Łączkach, Warmiaku i Wincencie, **w powiecie Ostrołęckim** budowa szkół (Jarmuty, Olszewka, Goworowo, Zawady, Łęg-Przedmiejski, Myszyniec, Dąbrowa, Grodzisk, Łęteczyn, Piski, Kaczka, Dylewo, Kadzidło, Ostrołęka stacja, Pelty, Surowe, Czarnia, Wołkowe, Krysiaki), budowa rzeźni miejskiej, wybrukowanie miasta Ostrołęki, rozbudowa cementowni miejskiej, kanalizacja i wodociągi w Ostrołęce, uruchomienie dwóch przetwórci lnu, dokończenie rzeźni w Goworowie, urządzenie lecznicy weterynaryjnej w Ostrołęce, rozbudowa schroniska dla dzieci, rozbudowa szpitala, budowa gmachu sejmikowego, budowa domu gminnego w Czerwini, dokończenie zaczętych melioracji, **w powiecie Szczuczyńskim** budowa szkół (Grajewo, Grabowo, Lachowo, Kruszewo, Czarnówek, Szczuczyn, Bogusze, Rydzewo, Sośnia, Filipki, Rajgród), dokończenie elektrowni w Grajewie, szkoły rolniczej w Żebrach, rzeźni miejskiej w Rajgrodzie, domu gminnego w Boguszech, Pruskiej i Rudzie, domu ludowego w Grabowie, Lachowie i Radziłowie, domów gminnych w Szczuczynie i Wąsoszu, wybrukowanie rynku w Radziłowie, wybudowanie promenady w Grajewie i dokończenie tak ważnej inwestycji, jak stadion sportowy w Grajewie.

Udzielenie kredytu długoterminowego samorządom na terenie pasa nadgranicznego jest koniecznością państwową. Zamierzone inwestycje winny być wykonane w jak najbliższym czasie.

UWAGI KOŃCOWE.

W memorjale niniejszym, Zarząd Obwodu Północnego Związku Obrony Kresów Zachodnich w Białymstoku, starał się uwypuklić najpilniejsze potrzeby gospodarcze i kulturalne 5-ciu powiatów województwa Białostockiego w nadgraniczu

mazurskiem w tej nadziei, że władze państwowe i samorządowe, jak również organizacje społeczne, rozpatrzą przychylnie wysunięte przez nas postulaty.

Szczupłość ram tego memoriału uniemożliwia wyczerpujące omówienie wszystkich potrzeb pogranicza. Śledząc jednak wzmagającą się działalność Państwa, i samorządu, postęp w życiu społecznym, Zarząd Obwodu jest przekonany, że miarodajne czynniki odniosą się przychylnie do niniejszego memoriału i będą uważać go jako wypełnienie przez Związek Obrony Kresów Zachodnich swego obowiązku zwrócenia uwagi na najważniejsze potrzeby pogranicza. Głównym motywem niniejszego memoriału jest świadomość, że dzisiejsze pokolenie, które miało możliwość wyjątkowo wzięcia udziału w wielkiej akcji odzyskania i ugruntowania bytu państwowego, ma również specjalne i wyjątkowe obowiązki.

W Białymstoku, w listopadzie 1929 r.

Za Zarząd Obwodu Północnego Związku Obrony Kresów Zachodnich.

CELESTYN GALASIEWICZ
PREZES

Stanisław Ledóchowski
Wiceprezes

Ludwik Ślusarczyk
Kierownik Obwodu

Bronisław Kossuth
Skarbnik

Konstanty Krzywicki
Członek Zarządu
Poseł na Sejm

Tadeusz Szeller
Wiceprezes

Marja Juraszyńska
Sekretarz

Wawrzyniec Gałaj
Członek Zarządu

Piotr Kosiba
Członek Zarządu
Poseł na Sejm